

Европейски съд по правата на човека

Дело Елчи и други срещу Турция (Elçi and others v. Turkey)

Жалби №№ 23145/93 и 25091/94 г.

Решение от 13.11.2003 г. на Четвърто отделение на Съда, станало окончателно на 24.03.2004 г.

(резюме)*

чл. 3: забрана на изтезанията, нечовешкото или унижително отнасяне или наказание; **чл. 5, т. 1:** законност на задържането, “обосновано подозрение”; **чл. 8:** зачитане неприкосновеността на жилището и кореспонденцията; **чл. 34:** право на жалба

Адвокатурата има централна роля в правораздаването и поддържането на върховенството на закона. Свободата на адвокатите да упражняват професията си без неоправдани спънки е съществен компонент на демократичното общество и необходимо условие за ефективно прилагане на разпоредбите на Конвенцията и по-конкретно на гаранциите за справедлив процес и правото на лична свобода и сигурност. Поради това преследването и тормозът на членове на адвокатурата подкопават самите основи на системата на Конвенцията. Затова Съдът подлага на особено внимателна проверка твърденията за подобно преследване под каквато и да било форма.

Фактите по делото

Жалбоподатели по делото са шестнадесет практикуващи турски адвокати, които се оплакват, че през ноември и декември 1993 г. са били задържани незаконно от полицията и/или жандармерията под претекста, че участвали в престъпна дейност и имали връзки с Кюрдската работническа партия (ПКК), а всъщност поради факта, че представлявали свои клиенти пред Съда за държавна сигурност и извършвали правозащитна дейност.

Повод за задържането им били инкриминиращи показания на Абдюлхаким Гювен, подсъдим за активно подпомагане на терористичната организация ПКК. Според него жалбоподателите подпомагали организацията по различни начини.

Някои от жалбоподателите твърдят също така, че са били изтезавани или по друг начин малтретирани по време на задържането си, в нарушение на чл. 3. Малтретирането се изразявало в разсъбличане, блудствени действия, завързване на очите, заплахи, поливане със студена вода под налягане, затваряне в тъмни и много студени помещения, задържане при изключително тежки битови и хигиенни условия, глад и др. Жалбоподателите били принуждавани също така да подписват със завързани очи документи, чието съдържание не им било известно.

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

На 10 декември 1993 г. повечето жалбоподатели били изправени пред съдия и освободени под гаранция. Г-н и г-жа Шахин били изправени пред съдия на 21 декември 1993 г. и той потвърдил мярката им за неотклонение.

На 22 декември 1993 г. срещу жалбоподателите бил изготвен обвинителен акт за членство в ПКК и за други твърдени престъпления. На 17 февруари 1994 г. Съдът за държавна сигурност провел първото заседание по делото и освободил под гаранция всички жалбоподатели. Основен свидетел на обвинението бил Абдюлхаким Гювен. Вторият свидетел се отрекъл от показанията си срещу жалбоподателите, като твърдял, че те били изтръгнати със сила. Показанията на третия свидетел били признати за неотнормими по делото. На 22 февруари 2001 г. Съдът за държавна сигурност отложил разглеждането на делото за срок от 5 години, под условието, че ако жалбоподателите не извършат други престъпления, то ще бъде прекратено окончателно.

Поради наличието на спор между страните относно фактите по делото, Комисията е назначила делегати, които са събрали доказателства в Анкара в периода от 7 до 11 декември 1998 г. Изслушани са свидетели, сред които всички жалбоподатели (с изключение на г-жа Йолмез) и няколко свидетели на правителството. Събрани са и писмени доказателства.

Според показанията на д-р Егилмез, съдебен лекар, на 10 декември 1993 г. той извършил групов медицински преглед на жалбоподателите. Те били съблечени до кръста и им било казано, че ако съобщят за белези по телата си, ще им бъде извършен цялостен преглед. Лекарят отбелязал нараняване на коляното на един от жалбоподателите. Не намерил за убедителни оплакванията на жалбоподателите за системно малтретиране. Три дни по-късно той установил две натъртвания на коляното на г-жа Йолмез, които му убягнали при първоначалния преглед, защото не му били показани. Г-жа Бешташ не съобщила да страда от пневмония. Лекарят не си спомня как са изглеждали жалбоподателите – дали мъжете са били избръснати, дали са били немити или нещо подобно. Той обаче помни, че не са изглеждали изморени или трескави. Задачата му била да регистрира находки, а не да сменя анамнеза на пациентите или да извършва клинични прегледи. Прегледите на всички жалбоподатели били отразени в един единствен доклад.

Според показанията на д-р Демирел, общопрактикуващ лекар, на 13 декември 1993 г. той установил, че г-жа Бешташ страда от пневмония. Пневмония можело да се развие вследствие охлаждане на организма. Това било остро заболяване, за което три дни по-рано можело и да няма симптоми.

Полк. Хатипоглу от управлението на жандармерията в Диарбекир, под чието командване бил центърът за разпити и задържане в града, е заявил, че г-н Гювен, като член на ПКК, предоставил много надеждна информация и не се облагодетелствал от направените от него разкрития. Като човек, който отговарял за реда в региона, полк. Хатипоглу носел най-голяма отговорност за задържането на жалбоподателите. Преди да задържи някого обаче, той бил длъжен да уведоми началника си, губернатора на провинцията и главния прокурор. Решението за задържането на жалбоподателите всъщност било взето от главния прокурор. Центърът за задържане не бил пренаселен. Капацитетът му по онова време бил 20 души. В него не били задържани 45 души едновременно, както можело да изглежда от регистъра на арестите. Когато арестът бил пълен, били използвани други места за задържане, което се отбелязвало в регистъра. Изключено било хора да са спали в коридора. Нечовешко отношение не се допускало.

Според г-н Бозоглу, директор на управлението на жандармерията в Диарбекир, който в разглеждания период упражнявал надзор над отдела за разпити, арестът в Диарбекир имал капацитет около 20 души. Условията в него били добри. Г-н Бозоглу никога не бил чувал каквито и да било твърдения за малтретиране на задържани лица.

Юнал Ханей, прокурор в Съда за държавна сигурност, е заявил, че главният прокурор на Диарбекир разпоредил задържането на жалбоподателите. Инструкции за задържане можело да бъдат дадени и устно. Жалбоподателите били изправени пред г-н Ханей на 10 декември 1993 г. Те отрekli обвиненията и се оплакали, че са били малтретирани. Ако имало подкрепящи доказателства за малтретиране, той щял да вземе мерки. Към онзи момент г-н Ханей вече бил прокурор от 10 години и знаел как изглеждат малтретирани хора. Деветдесет и пет процента от задържаните за тероризъм лица се оплаквали, че са били изтезавани, но това било просто защитна тактика. Досега не бил попадал на случай, при който да му се налага да предприема действия поради малтретиране.

По делото са представени и доклади на редица национални и международни организации.

В периода от 1990 до 1997 г. Комитетът за предотвратяване на изтезанията (КПИ) е посетил седем пъти Турция в отговор на значителен брой сигнали от различни източници за изтезания и други форми на малтретиране на лишени от свобода лица, особено в полицейските арести. Според КПИ множество хора се оплаквали от едни и същи форми на малтретиране, като поливането със студена вода под налягане било сред най-често посочваните. Посещенията в полицейските арести разкривали изключително тежки материални условия.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Предварителни възражения на правителството

600-602. Правителството поддържа, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита. Комисията отхвърлила това възражение, но била развила специална теория във връзка с изчерпването, която важала само за Турция. Алтернативно правителството поддържа, че оплакванията на жалбоподателите по членове 3, 5 и 8 от ЕКПЧ, чл. 1 от Протокол № 1 и предишния чл. 25 от ЕКПЧ са явно необосновани.

603. Жалбоподателите възражават, че са подали жалби до прокурора, до разследващия съдия и до Съда за държавна сигурност, но оплакванията им не са били разгледани или разследвани. Показанията на правителствените свидетели пред делегатите потвърждавали практиката на властите да отхвърлят всички оплаквания за малтретиране от страна на службите по сигурността. Правителството не посочило ефективно средство за защита във връзка с оплакванията им.

604-605. Съдът припомня, че жалбоподателите са длъжни да използват наличните вътрешноправни средства за защита, които трябва да са достъпни и достатъчно сигурни – както на теория, така и на практика, но не са длъжни да изчерпват средства за защита, които са недостатъчни или неефективни. Чл. 35, т. 1 трябва да се прилага с известна гъвкавост и без излишен формализъм. Правилото за изчерпване на вътрешноправните средства за защита не е нито абсолютно, нито може да се прилага автоматично. При прилагането му Съдът трябва реалистично да прецени не само наличието на формални вътрешноправни средства за защита,

но също и общия контекст, в който те се прилагат, и конкретните обстоятелства по случая, за да прецени дали жалбоподателите са направили всичко, което разумно би могло да се очаква от тях, за да изчерпят вътрешноправните средства.

606-610. Турското законодателство предоставя административни, гражданскоправни и наказателноправни средства за защита срещу незаконни и престъпни действия от страна на държавни органи. Жалбоподателите са подали жалби до прокурора, до разследващия съдия и до Съда за държавна сигурност, но нито един от тези органи не е разследвал оплакванията им. Съдът – подобно на Комисията – намира, че съдебните власти е трябвало да проявят загриженост при наличието на оплаквания за малтретиране от страна на толкова много адвокати, задържани по едно и също време. При тези обстоятелства Съдът счита, че не е било необходимо жалбоподателите да правят други опити, като искания за обезщетение по административен или гражданскоправен ред (срв. [Асенов и други срещу България](#)¹, 28.10.1998 г., *Reports* 1998-VIII, стр. 3286, § 86). Събраните доказателства не дават основание и за преразглеждане на решението по допустимостта във връзка с доводите за явна необоснованост на жалбата, които ще бъдат разгледани във връзка със съществуването й. Поради това Съдът отхвърля предварителните възражения на правителството².

II. Относно твърдението за нарушение на чл. 3 от Конвенцията

611-615. Деветима от жалбоподателите твърдят, че са станали жертва на малтретиране в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. По-конкретно, г-н Елчи бил обливан със студена вода, заплашван със смърт и бит. Г-н Тур бил подлаган на побой, обиди и заплахи със смърт. Г-н Аджар бил ръган, очите му били завързвани, бил обиждан, ритан, зашлевяван, бит и изпитвал изключителен страх за здравето си. Г-н Чем бил малтретиран подобно на г-н Елчи. Г-н Курбаноглу бил унижаван и бит. Хюсни Йолмез била изтезавана, а също така и Мерал Бешташ, която в резултат на това се разболяла от пневмония. Двете жени страдали особено силно и от липсата на дрехи, тоалетна и възможности за поддържане на хигиена. Месут Бешташ бил подлаган на побой и психологически стрес посредством заплахи по адрес на съпругата му и заболял от пневмония по време на задържането си. Г-н Ертен бил ритан и зашлевяван и изпитвал ужас от виковете на другите. Според жалбоподателите, този вид малтретиране не оставяло задължително физически белези. Колективното удостоверение от д-р Егилмез не можело да се счита за решаващо. Всички жалбоподатели били държани при ужасяващи условия в претъпкани помещения, давали им съвсем малко хляб и вода. Студът бил сковаващ. Условията за сън и поддържане на хигиена, както и облеклото били неадекватни. Свирела силна музика, постоянно използвани средства били тъмнината и превръзките за очи. Г-дата Елчи, Чем, Курбаноглу и Ертен постоянно били със завързани очи, били държани в претъпкан коридор и принуждавани да лежат на студен и мокър под близо до тоалетната. Според жалбоподателите, целта на малтретирането им била да ги заставят да подпишат фалшиви документи за арестите, претърсванията, очните ставки и задържането им. Липсвали подходящи гаранции срещу малтретиране, а оплакванията им изобщо не били разследвани, което само по себе си представлявало нарушение на чл. 3.

¹ Assenov and others v. Bulgaria.

² Решението е единодушно.

616. Във връзка с липсата на гаранции срещу малтретиране жалбоподателите изтъкват, че са били задържани без право на контакти и кореспонденция, че задържането им е било прекомерно продължително, че преди задържането на повечето жалбоподатели не е било изготвено медицинско заключение, че протоколи от разпитите или липсват, или са неадекватно изготвени, че преди освобождаването им са били извършени повърхностни медицински прегледи и че не са били разследвани оплакванията им пред официални органи, въпреки твърденията на някои от жалбоподателите, че могат да разпознаят мъчителите си. Отказът за разследване се дължал на постоянната презумпция на властите, че подобни твърдения никога не отговарят на истината.

617-623. Жалбоподателите изтъкват, че представените от тях доказателства и в частност показанията им пред делегатите на Комисията са убедителни, достоверни и като цяло непротиворечиви, докато доказателствата на правителството, доколкото изобщо били представени такива, били слаби. Например показанията на г-н Гювен били напълно недостоверни, неясни и изпълнени с противоречия. Въпреки това, те били главното основание за техния арест и за последващите обвинения срещу тях. Самият г-н Гювен впоследствие бил освободен, въпреки наложения му доживотен затвор за убийството на двама полицаи. Докладът на г-н Егилмез бил недостоверен предвид затрудненията му да си припомни случая и извършения повърхностен преглед, при който били протоколирани следи от удари и насилие. За разлика от това, доказателствата на д-р Демирел били независими и обективни. Показанията на полк. Хатипоглу били ненадеждни и подвеждащи. Така например, въпреки твърденията му, че в поделението на жандармерията в Диарбекир можело да бъдат задържани максимум 20 души, от регистъра на арестите било видно, че в рамките на една нощ там са били задържани до 45 човека. От показанията не ставало ясно също така, кой орган е отговорен за арести от типа на разглежданите в случая. Показанията на г-н Бозоглу били напълно неправдоподобни – твърдял, че никога не е чувал оплаквания за изтезания, въпреки че такива оплаквания били правени до множество държавни органи.

624-625. Видеозаписите нямали съществена доказателствена стойност, тъй като показвали само около 1% от разпитите на шестима от жалбоподателите и не показвали онези жалбоподатели, които са отказали да подпишат представените им документи.

626-629. Правителството счита за напълно неоснователни твърденията на жалбоподателите, че са били изтезавани. Повечето доказателства изхождали от самите тях и не били обективни и независими. Напротив, видеозаписите на разпитите им показвали, че те изобщо не са били малтретирани. Също така, на 10.12.1993 г. Тахир Елчи, Себахатин Аджар, Ниязи Чем, Шинаси Тур, Мерал Бешташ, Месут Бешташ, Селим Курбаноглу, Ведат Ертен и Хюсние Йолмез били прегледани от съдебен лекар, д-р Егилмез, който не установил следи от малтретиране. Мерал Бешташ не казала на д-р Егилмез, че страда от пневмония, и въпреки че в медицинското ѝ удостоверение се препоръчвала почивка, продължила да работи след освобождаването ѝ. Г-жа Бешташ не представила този медицински документ пред Съда за държавна сигурност.

630-631. Твърденията за изтезания или малтретиране, както и че лекарите се съобразявали единствено с инструкциите на службите за сигурност, били стандартна защитна тактика по онова време. Прокуратурата щяла да разследва твърденията, ако са обосновани. Правителството не споделя становищата в цитираните от жалбоподателите доклади на различни международни организации

по отношение на Турция. Констатациите на КПИ се отнасяли предимно до полицейските арести, а не до тези на жандармерията.

632-635. Съдът припомня, че чл. 3 защитава една от най-фундаменталните ценности на демократичните общества. Дори и при най-трудни обстоятелства, като борбата срещу тероризма и организираната престъпност, Конвенцията забранява по абсолютен начин изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание. Чрез изричното отграничаване на изтезанията от другите форми на малтретиране в редакцията на тази разпоредба се цели да се заклейми умишленото нечовешко третиране, причиняващо много тежки и жестоки страдания. Както обаче Съдът вече е отбелязвал, актове, които в миналото са били квалифицирани като “нечовешко или унижително отнасяне”, а не като “изтезание”, в бъдеще може да получат по-строга квалификация: все по-високият стандарт, който се изисква в областта на защитата на човешките права и основни свободи, неизбежно налага и по-голяма твърдост при оценката на нарушенията на основните ценности на демократичните общества.

636. Съдът държи сметка за субсидиарния характер на задачата си и за необходимостта от предпазливост при поемане ролята на първоинстанционен съд, установяващ фактите, когато това не е неизбежно поради конкретните обстоятелства на случая (виж напр. *Маккер с/у Обединеното кралство*³, ж. 28883/95, реш. от 4.04.2000 г.). Все пак, когато са направени оплаквания по чл. 3 от Конвенцията, както е в настоящия случай, практиката на Съда е да ги разглежда особено внимателно.

637. При преценката на твърденията на жалбоподателите за изтезания и нечовешко или унижително третиране Съдът обръща особено голямо внимание на свидетелските показания, дадени пред делегатите на Комисията.

638-640. Във връзка с твърденията за малтретиране в ареста на жандармерията в Диарбекир на жалбоподателите Елчи, Тур, Аджар, Чем, Курбаноглу, Мерал Бешташ, Месут Бешташ, Ертен и Йолмез, Съдът приема, че твърденията им като цяло са правдоподобни и последователни. Г -жа Йолмез не е дала показания пред делегатите на Комисията, но твърденията ѝ се подкрепят както от други жалбоподатели, така и от очевидно болния и изтощен вид, който има на представената от правителството видеокасета с разпита ѝ.

641. Съдът намира за правдоподобни и последователни оплакванията във връзка с ужасяващите условия на задържането, както и твърденията на жалбоподателите Тур, Аджар, Курбаноглу, Месут Бешташ и Ертен, че са били обиждани, унижавани, зашлевявани и заплашвани, за да подпишат документите, които са им били представени. Освен това Съдът приема, че поне в решаващи моменти – напр. по време на разпит и очни ставки с г-н Гювен – очите на жалбоподателите са били завързвани.

642. Колективният медицински преглед на жалбоподателите преди изправянето им пред прокурора може да се опише единствено като повърхностен и бегъл, поради което Съдът не му придава особена доказателствена тежест. Напротив, медицинските доказателства за последвалата пневмония на г-жа Бешташ и за натъртванията на жалбоподателите Алтънкалем и Йолмез допринасят за правдоподобността на оплакванията.

643-644. Правителствените свидетели пред делегатите на Комисията отричат твърденията на жалбоподателите с последователност, но по толкова категоричен начин, че достоверността на показанията им е съмнителна в

³ *McKerr v. the United Kingdom*

светлината на наличната информация за периода (например констатациите на КПИ). Освен това, в показанията им има съществени противоречия. Например полк. Хатипоглу – ключов правителствен свидетел, е заявил категорично, че в поделението можели да бъдат задържани само 20 души. От представените от правителството регистри на арестите обаче се вижда, че поне 45 души са били задържани в една и съща нощ през разглеждания период. Това допринася за правдоподобността на твърденията на жалбоподателите, че някои от тях са били държани в коридора.

645. Като се има предвид, че оплакванията на жалбоподателите не са били взети насериозно и не са били разследвани от властите, Съдът намира, че в случая не са представени доказателства, опровергаващи техните твърдения, които Съдът счита за правдоподобни и последователни. Трябва да се отбележи, че г-н Хатипоглу е имал практика да отхвърля твърдения от такъв тип, а прокурорите по принцип са считали подобни оплаквания просто за защитна тактика. Разследващият съдия не се е занимал с отправените до него оплаквания, а само се е произнесъл по задържането под стража. Отлагайки условно наказателното производство срещу жалбоподателите Съдът за държавна сигурност не се е произнесъл по оплакванията им за малтретиране.

646. В светлината на обстоятелствата по делото като цяло Съдът намира за установено, че жалбоподателите Елчи, Чем, Мерал Бешташ и Йолмез са претърпели физическо насилие и психически тормоз по време на задържането им от жандармерията през ноември и декември 1993 г. Малтретирането им е причинило сериозни болки и страдания и е било особено жестоко, в нарушение на чл. 3. Поради това то трябва да се счита за изтезание по смисъла на тази разпоредба⁴.

647. Съдът намира, че жалбоподателите Тур, Аджар, Курбаноглу, Месут Бешташ и Ерген също са били подложени на малтретиране по време на задържането им, в нарушение на чл. 3, макар и в по-малка степен на суровост. Третирането, на което са били подложени тези жалбоподатели, е достатъчно сериозно, за да представлява нечовешко и унижително отнасяне⁵.

648-649. Съдът установи, че съдебните власти не са разследвали твърденията за малтретиране на жалбоподателите или не са се произнесли по въпроса. В тази връзка Съдът приема, че има нарушение на чл. 3 от Конвенцията и в процедурния му аспект⁶.

III. Относно твърдението за нарушение на чл. 5 от Конвенцията

650-659. Жалбоподателите твърдят, че арестите им са били произволни и незаконни, в нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията. Правителството не доказало съществуването на обосновано подозрение срещу тях. Задържането им се дължало на враждебното отношение на властите към правозащитната им работа и на стремежа да бъдат сплашени. Задържането им било незаконно и поради факта, че не било постановено от прокурор, както изисквало турското законодателство. Липсвали каквито и да било доказателства за спазването на “процедура, предвидена от закона”, както се изисква от чл. 5, т. 1 от Конвенцията. В допълнение, необходими било особено силни доказателства за обосноваване на задържане, продължило до 25 дни. Правителството обаче представило като

⁴ Решението е взето с мнозинство от 6 гласа срещу един.

⁵ Решението е взето с мнозинство от 6 гласа срещу един.

⁶ Решението е взето с мнозинство от 6 гласа срещу един.

единствено доказателство изявленията на г-н Гювен – лице, осъдено за тероризъм, неспособно да посочи конкретни подробности и получило изгода от показанията си срещу жалбоподателите. Впоследствие жалбоподателите са направили и оплакване, че в нарушение на чл. 5, т. 2 от Конвенцията не са били информирани незабавно за основанията за техния арест.

660. Правителството оспорва твърденията за незаконност или произволност на задържането. Жалбоподателите били задържани и обвинени като членове на ПКК. Обвиненията включвали и посредничество между ПКК и затворите, тайно внасяне в затворите на цианид и хероин, укривателство на членове на ПКК и др. Гаранции срещу произволно задържане били упражнявани от прокуратурата контрол върху полицията и жандармерията и възможността законността на задържането да се оспори пред Съда за държавна сигурност.

661-666. Терористичните престъпления попадали в приложното поле на законите за извънредните ситуации и Закона за Съда за държавна сигурност. Обвиненията срещу жалбоподателите трябвало да се разглеждат в контекста на активната терористична дейност на ПКК през разглеждания период, на обявеното извънредно положение в югоизточна Турция и декларацията на Турция по чл. 15 от Конвенцията за дерогиране на правата по чл. 5 с оглед овладяване на извънредното положение. Жалбоподателите признали, че са защитавали заподозрени във връзка с ПКК лица и са имали контакти със затворници-поддръжници на ПКК, включително и с Абдюлхаким Гювен. При претърсването на домовете и офисите им били открити уличаващи материали. Доказателствата сочели, че те са действали като куриери или лица за контакти на ПКК, а някои от тях били участвали и в по-тежки престъпни деяния. Тези сериозни подозрения оправдавали ареста и задържането им. Впоследствие срещу тях били образувани наказателни производства пред Съда за държавна сигурност.

667-669. След като припомня основните принципи в практиката си по чл. 5 от Конвенцията, “Съдът подчертава централната роля на адвокатурата в правораздаването и поддържането на върховенството на закона. Свободата на адвокатите да упражняват професията си без неоправдани спънки е съществен компонент на демократичното общество и необходимо условие за ефективно прилагане на разпоредбите на Конвенцията и по-конкретно на гаранциите за справедлив процес и правото на лична свобода и сигурност. Поради това преследването или тормозът на членове на адвокатурата подкопават самите основи на системата на Конвенцията. Затова твърденията за подобно преследване под каквато и да било форма – и в още по-голяма степен за масови арести на адвокати и претърсвания на адвокатски кантори – ще бъдат подложени на особено внимателна проверка от Съда”.

670-672. Във връзка с обосноваването на подозрението срещу жалбоподателите Съдът отбелязва, че Абдюлхаким Гювен – лице, направило самопризнания за връзки с ПКК – е уличил пред жандармерията всички жалбоподатели (с изключение на Ариф Алтънкалем) за подпомагане на ПКК, включително и чрез посредничество между техни лишени от свобода клиенти и други членове на ПКК. В резултат на това, в периода между 15 ноември и 7 декември 1993 г. жалбоподателите са били арестувани от полицията или жандармерията и задържани в ареста на областната жандармерия в Диарбекир за период от 7 до 25 дни, където са били разпитвани във връзка с тези твърдения и са провеждани очни ставки между тях и г-н Гювен.

673-674. Предвид заключението си в предходните параграфи, Съдът не намира за необходимо да се произнася по въпроса дали е съществувало обосновано подозрение срещу онези жалбоподатели, които са били изрично посочени от г-н Гювен. Г-н Алтънкалем обаче е бил задържан, без г-н Гювен да го е споменавал в показанията си до момента. Правителството не посочва никакви доказателства за наличието на обосновано подозрение срещу г-н Алтънкалем, поради което Съдът приема, че такова не е съществувало, извън факта, че той е защитавал заедно с другите жалбоподатели заподозрени във връзка с ПКК лица.

675-679. Относно законосъобразността на задържането Съдът отбелязва, че показанията пред делегатите на Комисията разкриват известно объркване и несъответствие между изявленията на отделните свидетели във връзка с изискванията на националното законодателство относно задържането на лица, заподозрени в извършването на престъпление. Едно от несъответствията се отнася до органа, оправомощен самостоятелно да разрешава задържане под стража – жандармерията или прокурорът. Спорен е и въпросът дали Законът за адвокатурата е приложим по отношение на задържането на адвокати и разследването на престъпления, евентуално извършени от тях. Според жалбоподателите, този закон е приложим и в областите, където е обявено извънредно положение, и изисква разследването да се извършва от прокурор, дори и когато престъпленията не са свързани с професионалната дейност на адвокатите. Правителството твърди, че Законът за адвокатурата е неприложим спрямо престъпления, които попадат под юрисдикцията на Съда за държавна сигурност. Съдът не счита за необходимо да се произнесе по този спор, тъй като от доказателствата по делото ясно се установява, че за да бъде задържането законно, то трябва да е постановено от прокурор – независимо дали заподозреният е адвокат и независимо дали престъплението попада под юрисдикцията на Съда за държавна сигурност.

680. Съдът отбелязва, че нито един от свидетелите пред делегатите на Комисията не е поел пряка и лична отговорност за задържането на жалбоподателите. Според тях решението за задържането е било взето от главния прокурор към Съда за държавна сигурност, който не е бил предложен от правителството като свидетел. Поради това не става ясно какви мерки са предприели властите, за да получат предварително разрешение за задържането или поне потвърждаване на вече извършеното задържане. Не е ясно и дали е било взето едно единствено решение за задържане на всички жалбоподатели, макар и те да са били задържани в девет различни момента в рамките на 23 дни, или са били взети няколко отделни решения за задържане.

681-682. Особено впечатляващ е фактът, че липсват каквито и да било документи както за направено искане за задържане на жалбоподателите, така и за дадено разрешение за това. Липсват документи и за каквато и да било комуникация между прокуратурата и жандармерията във връзка с решението за задържането. Единствените налични писмени документи са две заповеди за арест, издадени от самата жандармерия до полицията в Джизре и Истанбул. Липсват каквито и да било документи и относно причините за задържането на жалбоподателите. При отсъствието на такива материали Съдът намира, че не е доказано задържането на жалбоподателите от жандармерията да е било разрешено от прокурор съгласно изискванията на вътрешното право или при спазването на “процедура, предвидена от закона”, както се изисква от чл. 5, т. 1 от Конвенцията.

683-685. Съдът отчита дерогирането от страна на Турция на правата по чл. 5 от Конвенцията. Дори обаче дерогирането и издадените в съответствие с него укази да се приемат за относими към фактите на настоящия случай, Съдът не е убеден, че те могат да оправдаят незаконното задържане на жалбоподателите. Правителството не е доказало, че задържането им без необходимото за целта разрешение е било абсолютно необходимо поради извънредното положение, както се изисква от чл. 15 (срвн. *mutatis mutandis* Шен с/у Турция⁷, ж. 41478/98, реш. от 17 юни 2003 г., §§ 22-29). Съответно, налице е нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията по отношение на всички жалбоподатели⁸.

686. Съдът не може да се произнесе по направеното впоследствие оплакване по чл. 5, т. 2, тъй като то е подадено след изтичането на срока за това (чл. 35, т. 1 и 4 от Конвенцията; срвн. решенията по делата *Кардо с/у Франция*⁹, А.200, 19.03.1991 г. и *Сок с/у Хърватия*¹⁰, ж. 47863, 9.05.2003 г., § 88).

IV. Относно твърденията за нарушение на чл. 8 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1

687-688. Въз основа на тези разпоредби жалбоподателите Елчи, Тур, Аджар, Чем и Курбаноглу се оплакват от извършените по време на арестите им претърсвания и изземвания на файлове и документи. За претърсванията не било дадено разрешение от прокурор или съдия и при извършването им била нарушена тайната между адвокат и клиент.

689-692. Според правителството, претърсванията на домовете и офисите на жалбоподателите и конфискацията на лични вещи и файлове било извършено в съответствие с националното законодателство и било необходимо по смисъла на чл. 8, т. 2 от Конвенцията в интерес на националната и обществената сигурност, за предотвратяване на безредици или престъпления и за защита на правата и свободите на другите от терористични нападения. Случаят изобщо не повдигал въпрос по чл. 1 от Протокол № 1, тъй като намесата в правото на собственост на жалбоподателите била оправдана в защита на обществения интерес по смисъла на тази разпоредба. Вещите, за които се считало, че са свързани с престъпления, били конфискувани от прокурора, а другите вещи били върнати на собствениците им. Освен това, жалбоподателите дали писмено съгласие за претърсванията.

693-695. Съдът отбелязва, че при задържането на някои от жалбоподателите домовете и/или офисите им са били претърсени и в някои случаи са иззети документи. Силите за сигурност не са представили на жалбоподателите заповеди за претърсване и не ги информирали какво се търси. Били са иззети всички документи с каквато и да било връзка с кюрдски въпроси или с ПКК, включително и дела на клиенти, които би трябвало да са обект на адвокатска тайна. Страните спорят дали определени уличаващи документи са били намерени у жалбоподателите. Повечето жалбоподатели твърдят, че са били принудени със сила да подпишат декларации, че са притежавали определени документи – по време на задържането им, докато са били със завързани очи и след малтретиране.

696-700. Във връзка с оплакванията по чл. 8 Съдът приема, че претърсванията в домовете и офисите на жалбоподателите и изземванията на

⁷ Şen v. Turkey

⁸ Решението е единодушно.

⁹ Cardot v. France

¹⁰ Soc v. Croatia

вещи са представлявали намеса в правото им на неприкосновеност на техния дом и кореспонденция. За да прецени дали намесата е била оправдана по смисъла на чл. 8, т. 2 и дали е била в съответствие със закона, Съдът отбелязва, че не са били издадени заповеди за претърсване от прокурор и документи от съдебен орган, очертаващи целта и обхвата на претърсванията – нито преди извършването им, нито след този момент. Претърсванията обаче са били сериозни и са били иззети документи, представляващи адвокатска тайна, без конкретно разрешение. При тези обстоятелства Съдът приема, че не е доказано въпросната намеса да е била в съответствие със закона и че чл. 8 е нарушен по отношение на посочените жалбоподатели¹¹. Поради това Съдът не намира за необходимо да се произнася по оправдаността на намесата и по оплакването на жалбоподателите по чл. 1 от Протокол № 1¹².

V. Относно твърдението за нарушение на предишния чл. 25 от Конвенцията

701-704. Жалбоподателите Елчи, Имам Шахин, Арзу Шахин, Аджар и Демърхан твърдят, че са срещнали спънки при упражняването на правото си на жалба до органите на Конвенцията, в нарушение на чл. 25 (сега [чл. 34](#)). Те се позовават на естеството на работата си и на случаите на сплашване и изтезания от полицията, вече установени от органите по Конвенцията през съответния период. Според тях този контекст имал “смразяващ” ефект върху упражняването на правото на индивидуална жалба. Фактът, че са подавали жалби до Комисията от името на свои клиенти, бил причината за третирането, на което бил подложен г-н Елчи, и единственото основание за обвиненията срещу останалите четирима жалбоподатели.

705-710. Правителството оспорва тези твърдения и поддържа, че няма никаква връзка между делата, заведени от жалбоподателите пред Комисията от името на техни клиенти, и наказателните производства срещу тях за връзки с ПКК. Жалбоподателите не срещнали никакви спънки при завеждането на личните си жалби пред Комисията.

711-716. Съдът отбелязва позоваванията на Европа и европейски асоциации за правата на човека при разпитите на жалбоподателите и в обвинителните актове срещу тях. Не е доказано обаче, че се касае за органите по Конвенцията или за жалби пред Комисията. По-вероятно е да става дума за неправителствени организации, свързани с ПКК или поставящи си цели в областта на правата на човека. Въпросните жалбоподатели са могли да подадат жалби до Комисията и да ги поддържат пред органите по Конвенцията без сериозни спънки. Съдът изразява тревога от неизбежния смразяващ ефект, който настоящият случай трябва да е имал не само върху професионалната дейност на тези жалбоподатели, но и върху всички лица, работещи като защитници в наказателни производства или в защита на правата на човека в Турция. Съдът обаче е длъжен да ограничи констатациите си в рамките на фактите по настоящото дело. Съответно, той не намира да е имало съществено вмешателство в правото на индивидуална жалба, в нарушение на предишния чл. 25 от Конвенцията¹³.

¹¹ Решението е единодушно.

¹² Решението е единодушно.

¹³ Решението е единодушно.

Съдът приема, че по време на незаконното си задържане жалбоподателите трябва да са пропуснали известни приходи и че след изживения стрес им е било необходимо време за възстановяване на здравето и на доверието на клиентите им, и им присъжда обезщетения за имуществени вреди. Съдът присъжда и обезщетение за неимуществени вреди в зависимост от установените нарушения спрямо всеки от жалбоподателите.